

ARVUSTUS: ÜHTEGI TEIST KOHTA POLE

„Melanhoolia”, Von Krahli Teater. Lavastaja Juhan Ulfsak, lavastusdramaturg Eero Epner, tõlkija Katrin Hammer. Osades Anne Törnpu, Mari Abel, Katariina Tamm, Erki Laur, Rasmus Kaljupärv, Jörgen Liik, Markus Truup. Kunstnik Edith Karlson, helilooja Jakob Juhkam, helitehnik Jürgen Reismaa, kostüümikunstnik Kärt Ojavee, rekvisiitor ja kostümeerija Kristiina Praks, valguskunstnikud Oliver Kulpsoo, Mihhail Makoshin.

Mu lemmikosa Von Krahli „Melanhooliast” oli see minutine vaikus pimeduses, millesse publik pärast lõppu tardus. Ja Edith Karlsoni lavakujundus. Kui Lars von Trieri 2011. aasta film „Melanhoolia” lõppes sellega, et kaks õde ja poeg ronisid tokkidest ehitatud maagilisse koopasse, et koos kiirelt lähenevat surma vastu võtta, siis Karlsoni linnukorjustega tapeeditud ja sõrmedega kraabitud jälgi täis klaustrofoobne ruum justkui oligi see koobas. Ent filmi hapra, vihjelise, nomaadliku jurta asemel toimus lavastus pommivarjendlikus õõnsuses, kust polnud väljapääsu. Seal siis alles algas pulm.

Hindaksin lavastust hea meelega eraldiseisva kunstiteosena ega asetaks seda tingimata võrdlusesse filmiga, aga võrdlused sunnivad end peale. Tundub, et lavastaja Juhan Ulfsak on teinud põhimõttelisi valikuid, mis eristavad lavastust selle aluseks olnud filmist. Nii karakterivaliku, seltskonna meeoleolu kui ka võtmestseenide poolest. Paar sündmust, mis toimusid filmis privaatset, teiste silme alt eemal, justkui freudliku *id*'i väljendusena, seati laval ette ja keskele, karakterite silme alla, kes tegevusele kohe ka reageerisid. Lavastuse tegelased on heatahtlikumad kui neurootikud filmis, naeratavad, kui pruutpaar saabub kolm tundi hiljem omaenda pulma. Naeratuste taga peaksid turritama samuti neurooside katkised hambad, aga seda pinget lavastus välja ei kannata.

Filmi hapra, vihjelise, nomaadliku jurta asemel toimus lavastus pommivarjendlikus õõnsuses, kust polnud väljapääsu.

Filmis Justine'i ja lavastuses Tiina (Katariina Tamm) karakter kehastab estetiseeritud kujul seda, kuidas on elada depressiooniga. Vajad pausi isegi omaenda pulmast. Tiina irdumised sündmustest, kus inimesed on tavaliselt intensiivselt kohal (nt seks kallimaga), viisid mind kaasa sellesse tühja pearuumi, kuhu paistab ainult Melanhoolia külm kuma. Võib-olla võtab selle hästi kokku Tiina õemehe (Rasmus Kaljupärv) soovitus: elus ei pea õnnelik olema. Tuleb lihtsalt hommikul voodist välja saada – juba punkt kirjas. Sööd hommikust, pesed ennast, lähed tööle – punktid kirjas. Ei jää tühjal pilgul skannerit passima.

Filmis aitavad Justine'i konditsiooni välja valgustada suhtlusolukorrad tema emaga, kelle vaenulikud sõnad torkavad pereliikmetele ribide vahele, tema ülemusega, kes tõmbab naise arrogantselt isegi tema pulmapäeval liistule, ning tema suhe abikaasaga, kes tahab, et Justine oleks see naine, kellena ta teda ette kujutab.

Justine reageerib peaaegu kõigile neile olukordadele distantseeritult, naeratuse maskiga (v.a kord, kui ta bossi läbi sõimab). Filharmooniaorkestri helitaust aitab luua unenäolist ja avarat meeleolu, kus on aega tunda ja mõelda. Von Krahli lavastus on seevastu rütmistatud muusikapalade järgi – ettekäändel, et pulmas lauldakse karaoket, mis tekitab veidi ühest suitsupausist teise hüppamise tunnet. Laulu- ja tantsustseenide püüdlus näis sarnanevat kaosele alistumisega, kuhu Juhan Ulfaki karakter unustab ennast „Sügisballis”.

Tiina irdumised sündmustest, kus inimesed on tavaliselt intensiivselt kohal (nt seks kallimaga), viisid mind kaasa sellesse tühja pearuumi, kuhu paistab ainult Melanhoolia külm kuma.

Katariina Tamme Tiina intensiivsus kannab lavastust, osale teistest karakteritest aga nii tugevaid jooni antud ei ole. Ühest küljest tundus, et pruut ja peiu on omavahel täiesti võõrad inimesed ning mingit keemiat nende vahel pole. Lavastus mulle nendevahelise suhte võtit kätte ei annagi – peiu (Jörgen Liik) kaob teiste sekka ära. Alles filmi abiga sain aru selle põhjusest, et depressioonis pruudile ongi ka oma mees lõpuks võõras. Mari Abel äratas õe Kleeri elule oma signatuurkarakteriga, kelles segunevad õrn naiselikkus ja õõnes kõhedus. Kaljujärve õemes on kõvasti toredam kui filmi John. Torkiva ema toetus tütrele paistab välja siis, kui ta soovib Justine'il lihtsalt oma pulmast lahkuda, kuna ta on silmanähtavalt õnnetu. Lavastuses oli toetav ema, kes soovitas võsas keppida. Anne Türrpu jõud paistis nende pragude vahelt, mis mõrandasid tema naeratava ja tumma karakteri kesta. Karaokes laulis ta Jefferson Airplane'i „White Rabbit”, tuues psühhedeelse vindiga kohale sarnase vabadusetaotluse ja soovitusel hüljata patriarhaalsed kohustused.

Filmis paistab Justine esialgu nõrga, murtud naisena, kes otsib kontakti, aga ei suuda seda hoida. Ning alles lõpus, kui juhtub see, mida kardeti – Maaga põrkab kokku planeet Melanhoolia –, on Justine tänu oma lähedasele suhtele melanhooliaga ainus, kes on valmistunud lõpule rahulikult vastu minema ning aitab sinna ka oma õe ja õepoja. Filmi II osa, mis pööras pilgu Justine'i siseilmalt Claire'i omale, kehastas justkui seda, kuidas on elada ärevushäirega. Claire'i teeb närviliseks lähenev planeet, tal on raske usaldada oma abikaasa ekslikke lohutusi, et kokkupõrget kindlasti ei tule. Lavastuses oli see teine osa ära seeditud ja lõpustseenidesse koondatud. Habras ja tugev alasti naine istub hobusel, vaatab vastu järjest helenevale valgusele ja ütleb, et tema teab, et ühtegi teist kohta pole. Ent õdedevaheline intiimsus on kohal, eriti viimasel hetkel, kui Tiina paneb käe õe silmade ette kaitseks selle läheneva valguse eest.

Piret Karro tänab teatriskäigu ja mõttevahetuse eest Ave Taavetit.